

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 28 (1335) 12 ЛІПЕНЯ 2017 г.

Дараўгія сябры “Нашага слова”!

У гэтым квартале ізноў адбылося паніжэнне колькасці падпісчыкаў. Пры tym, што некаторыя раёны нават павялічылі падпіску, усе вобласці ў цэлым рухнулі. У значнай ступені сказалася адсутнасць ведамаснай падпісکі для школ шэрагу раёнаў на летнія месяцы. Гэтая падпіска з’яўлялася з верасня, але цяперашні стан паказвае, што арганізацыя ТБМ на месцах павінны добра задумана над сітуацыяй.

Красавік Ліпень

Берасцейская вобласць:		Красавік Ліпень	
Баранавічы р.в.	14 11	Ст. Дарогі р.в.	- -
Бяроза р.в.	8 9	Стоўбцы р.в.	31 3
Белааэзэрск р.в.	1 1	Узда р.в.	1 2
Бярэзец гор.	6 7	Чэрвень р.в.	2 2
Ганцавічы р.в.	1 -	Усяго:	385 287
Гомельская вобласць:		Гомельская вобласць:	
Жабінка р.в.	- -	Буда-Кашалёва	3 -
Іванава р.в.	1 1	Брагін р.в.	1 1
Івацэвічы р.в.	3 3	Ветка р.в.	1 1
Камянец р.в.	1 1	Гомель гор.	22 20
Кобрын гор.	2 2	Гомель РВПС	- -
Лунінец гор.	1 2	Добруш р.в.	1 1
Ляхавічы р.в.	1 1	Ельск р.в.	1 1
Маларыта р.в.	1 1	Жыткавічы р.в.	15 14
Пінск гор.	6 8	Жлобін гор.	2 1
Пружаны р.в.	19 7	Калинкавічы гор.	1 1
Столін р.в.	- -	Карма р.в.	1 1
Усяго:	65 54	Лельчицы р.в.	- -
Віцебская вобласць:		Лоеў р.в.	- -
Бешанковічы р.в.	- -	Мазыр гор.	2 2
Браслаў р.в.	2 1	Акциябарскі р.в.	1 1
Віцебск гор.	18 16	Нароўля р.в.	1 1
Віцебск РВПС	1 1	Петрыкаў р.в.	2 1
Верхнедзвінск р.в.	4 4	Рэчыца гор.	3 1
Глыбокае р.в.	10 7	Рагачоў гор.	1 1
Гарадок р.в.	4 3	Светлагорск гор.	1 1
Докшыцы р.в.	4 3	Хойнікі р.в.	- -
Дуброўна р.в.	1 1	Чачэрск р.в.	1 1
Лёзна р.в.	1 1	Усяго:	60 50
Лепель р.в.	1 1	Гарадзенская вобласць:	
Міёры р.в.	1 1	Бераставіца	3 3
Наваполацк гор.	19 19	Ваўкавыск гор.	8 8
Орша гор.	10 6	Воранаўка р.в.	19 4
Полацк гор.	3 3	Гародня гор.	35 28
Паставы р.в.	6 7	Гародня РВПС	19 19
Расоны р.в.	1 1	Дзятлава р.в.	9 6
Сянно р.в.	2 2	Зэльва р.в.	- -
Талачын р.в.	1 1	Ёўе р.в.	3 2
Ушачы р.в.	2 2	Карэлічы р.в.	3 3
Чашнікі р.в.	1 1	Масты р.в.	4 3
Шаркоўшчына р.в.	7 7	Наваградак гор.	5 3
Шуміліна р.в.	- -	Астравец р.в.	5 2
Усяго:	99 88	Ашмяны р.в.	3 3
Менская вобласць:		Смаргонь гор.	5 4
Беразіно р.в.	2 2	Слонім гор.	8 7
Барысаў гор.	6 2	Свіслоч р.в.	4 4
Вілейка гор.	2 1	Шчучын р.в.	2 1
Валожын гор.	8 9	Ліда	49 12
Дзяржынск р.в.	12 9	Усяго:	184 112
Клецк р.в.	2 -	Магілёўская вобласць:	
Крупкі р.в.	3 3	Бабруйск гор.	3 2
Капыль р.в.	1 1	Бялынічы р.в.	1 -
Лагойск	5 5	Быхаў р.в.	1 1
Любань р.в.	1 1	Глуск р.в.	- 1
Менск гор.	237 198	Горкі гор.	1 1
Менск РВПС	7 5	Дрыбін р.в.	- -
Маладзечна гор.	10 10	Кіраўск р.в.	- -
Мядзель р.в.	4 5	Клічаў р.в.	2 2
Пухавічы РВПС	5 4	Клімавічы р.в.	- -
Нясвіж р.в.	27 9	Касцюковічы р.в.	1 1
Смалевічы р.в.	2 1	Краснаполле р.в.	- -
Слуцк гор.	9 9	Крычаў р.в.	- -
Салігорск гор.	8 6	Круглае р.в.	2 2

ISSN 2073-7033

9 772 073 703 003 >

Магілёў гор.

Марілін РВПС

Аспіровічы гор.

Слаўгарад р.в.

Хоцімск р.в.

Чэркаў р.в.

Чавусы р.в.

Шклоў р.в.

Усяго

Усяго на краіне:

67 56

860 647

Віншуем беларусаў усяго свету з сёмым з’ездам, які пройдзе 15–16 ліпеня 2017 года ў Менску

Сёмы з’езд беларусаў свету адбудзеца 15-16 ліпеня 2017 года ў Менску. Дату і месца правядзення зацвердзіла Малая Рада Згуртавання беларусаў свету “Бацькаўшчына” на паседжанні, якое адбылося 15 снежня. Таксама Рада прыняла шэраг важных рашэнняў, сярод якіх найпершое – вызначэнне тэмы 3’езду: “Беларуская нацыя, беларуская дзяржаўнасць, беларуское замежжа – выклікі сучаснасці і стратэгія развіція”. Гэтая тэма дазваляе засяродзіц увагу на проблеме захавання дзяржаўнага суверэнітэту Беларусі, што ў свяtle геапалітычных працэсаў апошнія часы набывае ўсё большую актуальнасць, а таксама разгледзець па-ранейшаму нацэнённыя праблемы, звязаныя са слабай нацыянальнай ідэнтычнасцю як сярод беларусаў замежжа, гэтак і ў самой Беларусі. Важным аспектам працы 3’езду стане выпрацоўка рэкамендацый адносна практычных

крокаў для паглыблення ўза-емадзяня паміж Беларуссю і беларусамі замежжы. Як вядома, 3’езды беларусаў свету ладзілі ЗБС “Бацькаўшчына” раз на чатыры гады, пачынаючы ад 1993 года. І кожны з’езд рабіўся важнай падзеяй, этапам у развіціі ста-сунку паміж Беларуссю і беларусамі замежжы. Менавіта з ініцыятывы Згуртавання, агучанай на Трэцім з’ездзе, пачалі фарміравацца прапановы для законапраекту “Аб беларусах замежжа” і дзяржаўнай праграмы “Беларусы ў свеце”. З пры-ніяцім гэтага закона ў 2014 годзе быў юрыдычна замацаваны статус “беларус замежжа” і закладзена заканадаўчая база для супрацоўніцтва з беларус-кай дыяспарай, якую цяпер трэба пашыраць і напаўніць практычнымі крокамі.

Чакаецца, што прапановы адносна ўза-емадзяня беларускай дыяспары і Беларусі будуть абмеркаваныя як на пленарным пасяджэнні, так

і падчас працы секцый. На сёння Малая Рада зацвердзіла 4 секцыі, з якіх Вялікая Рада (куды ўваходзяць прастаўнікі і кіраўнікі беларускіх арганізацый у замежжы) абраў трэћы.

На галасаванні Вялікай Рады вынесены наступныя тэмы секцый:

1. Гістарычныя карані беларускай дзяржаўнасці.

2. Беларуская дыяспара: стратэгія ўза-емадзяня ў сучасных умовах.

3. Беларуская мова і культура як падмурок дзяржаўнай незалежнасці.

4. Хрысціянства ў Беларусі ў свяtle 500-годдзя выдання Бібліі Скарыны.

Малая Рада даручыла Управе сфармаваць Арганізацыйны камітэт і Працоўную группу па падрыхтоўцы Сёмага з’езду беларусаў свету, а таксама вызначыць нормы прастаўніцтва дэлегатаў. Дзяля вы-святынення найбольш важных нацэнённых пытанняў, якія хва-лююць арганізаціі беларусаў

Задача, было вырашана пра-весці аптытанне, у якім сабраць прапановы, скіраваныя як да беларускай дзяржавы, так і да грамадскасці. Анкеты будуть дасланы ў шматлікія беларускія суполкі за мяжой. Каб улі-чыць меркаванне як мага больш шырокага кола тых, хто займаецца беларускай справай па ўсім свеце, неўзабаве на сایце “Бацькаўшчыны” з’явіцца электронная форма апты-тання.

За падрабязнасцямі падрыхтоўкі да Сёмага з’езду беларусаў свету сачыце на сай-це zbsb.org.

Інфармацыйны цэнтр
МГА “ЗБС
“Бацькаўшчына”.

Купалле на канале Агінскага ў Слоніме

тому Купалле зноў вярнулася ў Слонім. Сёлета Купалле ў Слоніме пачалося з сапраўднага параду самаробных лодак і плытоў, якія змайстравалі слонімцы на прадпрыемствах і ў арганізацыях. Гэтыя плыты і лодкі рухаліся па канале Агінскага, і іх шчыра віталі слонімцы, якіх сабралася даволі шмат, тым больш нарэшце ў Слоніме спыніліся дажджы і пачалося цёплае сонечнае лете. Пасля параду самаробных плытоў, Купалінка западала касцёр, а супрацоўнікі МНС парадавалі яшчэ землякоў вялікімі штучнымі фан-танамі.

Беларуское Радыё Рацыя,
Слонім.

Алена Анісім,

першы намеснік старшыні ТБМ, дэпутат Палаты прадстаўнікоў
Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь

Выступ у Еўрапарламенце 27 чэрвеня 2017 г.

Добры дзень!
Перш за ёсё дазвольце падзякаўца Сандры Кальністэ, усёй Еўропейскай народнай партыі за запрашэнне і магчымасць выступіць у Еўрапарламенце. Для мяне гэта вялікі гонар і адказнасць. І гэта запрашэнне падкрэслівае, што вы бачыце нас, беларусаў, часткай еўропейскай супольнасці.

У беларускім парламенце я з'яўляюся прадстаўніком грамадзянскай супольнасці. Наша арганізацыя "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" паўстала напрыканцы 80-х гадоў для таго, каб супрацьстаяць той палітыцы русіфікацыі, якая вялася ў Савецкім Саюзе. Нагадаю, што ў гарадах Беларусі не было ніводнай школы з беларускай мовай навучання. Такія школы былі толькі ў вёсках. Нацыянальная эліта: вучоныя, пісьменнікі, мастакі, прадстаўнікі тагачаснай улады - ужо тады разумелі значэнне беларускай мовы для развіцця краіны. Менавіта дзякуючы гэтаму руху, сапраўднаму народнаму руху да мовы, бо суполкі ТБМ дзейнічалі на кожным прадпрыемстве, у кожнай установе, стала магчымым абвяшчэнне Беларусі як незалежнай краіны ў 1991 г. І ўпершыя ж гады набор у школы з беларускай мовай навучання ў сталіцы складаў каля 75%. Але пасля рэферэндуму 1995 г., у выніку якога была змененая сімваліка і пачалася дыскрымінацыя беларускай мовы ў галіне адукацыі, інфармацыйнай прасторы, гандлі і іншых сферах грамадскага жыцця, пачаў зняжацца працэнт вучняў, якія навучаліся на беларускай мове. Сёння - гэта ўсяго каля 12% у цэлым па краіне, каля 1,5% - у сталіцы. Такія дадзеныя сталі падставай для таго, што ЮНЕСКА залічыла беларускую мову да тых моў, якім пагражае знікненне.

Наша арганізацыя налічвае на сённяшні дзень звыш

6 тысяч сябров, структуры дзейнічаюць у больш як 50-ці гарадах і мястэчках краіны. Напачатку свайго заснавання сябры ТБМ канцэнтраваліся на адукацыйнай і культурніцкай дзейнасці, але ўжо напрыканцы 90-х дадаеца і правабарончы кірунак. Бо мы выразна ўсведамлялі, што наступ на палітычных свабоды пачаўся пасля наступу на мову тытульнай нацыі - як адзін з ключавых элементаў дэмакратычнага ўстойлівага развіцця краіны.

- Незалежная самастойная дзяржава Беларусь;
- Развіццё і пашырэнне беларускай мовы - мовы тытульнай нацыі - як адзін з ключавых элементаў дэмакратычнага ўстойлівага развіцця краіны.

Мае задачы:

- Стварыць універсітэт з беларускай мовай навучання - установу сучаснага єўрапейскага ўзроўню, у якой будуть вырастаць постаці, роўныя Ф. Скарыну, І. Дамейку, К. Семяновічу і інш. Постаці, узроўню сённяшняга Нобелеўскага лаўрэата Святланы Алексіевіч, якая прысутнічае тут;

- Дамагчыся прыніція заканадаўства па-беларуску. Бо на сённяшні дзень амаль усе заканадаўчыя акты распрацоўваючыя і прымаючыя на рускай мове.

- Пашыраць інфармацыйную прастору на беларускай мове ў супрацьвагу пропагандзе "рускага мира".

Дзеля выканання гэтых задач наша арганізацыя ўжо супрацоўнічае з усімі грамадскімі арганізацыямі і ініцыятывамі, з палітычнымі партыямі і органамі ўлады дзеля пашырэння і пашырэння сферы выкарыстання беларускай мовы.

Напрыканцы хачу яшчэ раз падзякаўца за магчымасць выступіць і ў грамадстве, і ў пэўных колах улады ў павышенні ролі беларускай мовы. Гэтыя тэндэнцыі ўзімкі не самі па сабе. Яны - адзін з вынікаў тых працэсаў, якія пачалі адбывацца ва Украінне з 2014 г. Но для многіх стала зразумелым: без беларускай мовы Беларусь як самастойная незалежная дзяржава можа знікнуць з мапы Еўропы і свету. Рызыкну дадаць: без беларускай мовы развіццё Беларусі як дэмакратычнай краіны выклікае вялікія сумневы. Апошнія дзесяцці гадоў гэта пачвярджаюць.

Мы - єўрапейцы па духу, па ментальнасці, па ўспрыманні агульначалавечых каштоўнасцей. Урэшце, па географічным становішчы. І я спадзяюся, што ў выніку нашых стасункаў мы пачнем лепш разумець адзін аднаго.

Мы заўсёды будзем рады бачыць вас у Беларусі і з задавальненнем прымем уздел у наступных сустэрэах у краінах Еўропы.

Таму сваю дзейнасць у Палаце прадстаўнікоў я грунтую на наступных каштоўнасцях момантах:

Прапануюць і стараюцца, але...

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛІКИ БЕЛАРУСЬ

00027626

МИНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫИ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

бул. Савецкая, 9
220010, г. Мінск
тэл. (+375 17) 327-47-36, факс (+375 17) 200-84-83
E-mail: root@minedu.unibel.by

22.06.2017 № 08-05/1298

на № _____ ад _____

Аб разглядзе звароту

Паважаны Алег Анатольевіч!

У адпаведнасці з даручэннем Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 19.05.2017 № 10/535-23 інфармуем Вас аб выніках разгляду Вашага звароту ад 10 сакавіка 2017 г. № 28.

1. Аб аднаўленні з 1 верасня 2017 г. у г. Полацку дзейнасці беларускамоўнай гімназіі.

На падставе пункта 1 артыкула 90 Кодэкса Рэспублікі Беларусь аб адукацыі мова навучання і выхавання вызначаецца заснавальнікам установы адукацыі з улікам пажаданняў навучэнца (законных прадстаўнікоў непаўнагадовых навучэнцаў).

У адпаведнасці з артыкуулам 21 Кодэкса Рэспублікі Беларусь аб адукацыі стварэнне, рэарганізацыя і ліквідацыя ўстаноў адукацыі (класаў) ажыццяўляецца заснавальнікам установы адукацыі.

Такім чынам, стварэнне ўстаноў агульной сярэдняй адукацыі, у тым ліку гімназій, знаходзіцца ў кампетэнцыі мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў. Таму пытанне адкрыцця гімназіі ў г. Полацку неабходна вырашыць сумесна з Полацкім райвыканкамам.

Звяртаем увагу, што адкрыццё гімназіі з навучаннем на беларускай мове трэба вырашыць комплексна: з улікам колькасці асоб, якія паддлігаюць навучанню на ўзроўні агульной сярэдняй адукацыі на тэрыторыі адпаведнай адміністрацыі-на-тэрытарыяльной адзінкі, колькасці існуючых дзяржавных установ, якія рэалізуюць адукацыйныя праграммы агульной сярэдняй адукацыі на гэтай тэрыторыі, а таксама з улікам пажаданняў законных прадстаўнікоў непаўнагадовых навучэнцаў.

Разам з тым, Полацкім райвыканкамам напярэдадні набору ў 2017/2018 навучальным годзе за ўстанову адукацыі "Полацкая дзяржаўная гімназія № 1 імя Францыска Скарыны" прапануе бацькам першакласнікаў аблеркаваць магчымасць навучання дзяцей на беларускай мове.

2. Аб стварэнні ў Полацкім універсітэце на ўсіх гуманітарных факультэтах з 1 верасня 2017 г. беларускамоўных групп навучэнцаў.

Паводле інфармацый ўстановы адукацыі "Полацкі дзяржаўны ўніверсітэт" ва ўстанове адукацыі створаны 13 вучэбных груп з беларускай мовай навучання. Адміністрацыя і педагогічныя работнікі прыкладаюцца намаганні пашырыць практику выкарыстання беларускай мовы ў навучальнym працэсе.

Разам з тым, трэба мець на ўвазе, што ў адпаведнасці з пунктам 5 артыкула 212 Кодэкса Рэспублікі Беларусь аб адукацыі напаўнільнасць вучэбнай групы ва ўстанове вышэйшай адукацыі павінна складаць ад 20 да 30 студэнтаў.

3. Аб правядзенні добраўпарадкавання старажытнага полацкага гарадзішча і адкрыцці там памятнага знака з выявай Рагвалода і Рагнеды.

У рамках святкавання Дня беларускага пісьменства ў г. Полацку 2-3 верасня 2017 г. Нацыянальным арганізацыйным камітэтам па падрыхтоўцы і правядзенні гэтага свята запланавана ўсталяванне памятнага знака "Полацк - калыска беларускай дзяржаўнасці" на пляцоўцы калі Сафійскага сабора ў Полацку (на месцы, дзе праходзілі вечавыя сходы палачан) з улікам агульной горадабудаўнічай сітуацыі, існуючага культурнага ландшафту і забудовы тэрыторыі былога Верхняга замка.

Работы па добраўпарадкаванні старажытнага гарадзішча будуть праведзены напярэдадні свята.

4. Аб вяртанні г. Полацку статусу горада абласнога падпараадкавання.

У сувязі з тым, што рэалізацыя дадзенай пропозіцыі заснавальнікаў дзяржавы будаўніцтва, патрабуе значных фінансавых сродкаў для стварэння неабходнай інфраструктуры і можа выклікаць негатыўныя сацыяльныя рэзананс, Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь не лічыць магчымым падтрымкаць Вашу ініцыятыву.

Намеснік Міністра

Р.С. Сідарэнка.

"Тут мой народ" - у Гародні напісалі дыктоўку да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання

Тэксц пра мову выдання Скарыны з кнігі Аляксея Каўкі "Тут мой народ" дыктуваў старшыня Гарадзенскай гарадской арганізацыі Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны, прафесар Аляксей Пяткевіч. Гэта была дзясятая на ліку беларускай дыктоўкі ў Гародні.

Перад напісаннем тэксцу прафесар Аляксей Пяткевіч сказаў прысутным, што бе-

ларусы могуць высока трymаць галаву з тae прычыны, што 500 год таму з'явілася кніга на беларускай мове. Для па-

ўздыкавалі іх таксама беларускія асветнікі.

- Скарына - вялікі вучоны, культурны дзеяч, доктар медыцыны, пісьменнік, друкар, выдавец, мастак, чала-

ек, які меў дзве вышэйшыя адукацыі. Ягонае месца побач з вялікім дзеячамі єўрапейскага рэнесансу, такім, як Рафаэль, Леанарда да Вінчы, Мікалай Капернік, Марцін Лютар, Томас Мор і многія іншыя.

Скарына пачаў для свайго народа з кнігі. Спачатку было слова... як сказана ў Бібліі, і Скарына гэта выдатна разумеў. Даць кнігу на роднай мове сваім людзям - гэта значыць умацаваць іх духоўна, зрабіць дужы-

Радыё Свабода.

(Працяг. Пачатак у папяр.
нумарах.)

Ц

Этнографічны тлумачальны слоўнік

Цадзілка (педилка) - 1) кавалак палатна для працэджвання малака; 2) друшлак (гансарная пасудзіна з маленькім адтулінамі ў дне для працэджвання ежы).

Цагельнік (рабочий на іготуванні кирпича) - той, хто робіць на цагельні, вырабляе цэглу.

Цагельня (кирпичное производство) - 1) майстэрня па вырабу цэглы; 2) месца, дзе капаюць гліну.

Цаліна (целина) - не-кранутая, ніколі не араная, але прыгодная для апрацоўкі зямлі.

Цаліннік (целинник) - жыхар цаліны, той, хто асвойвае цаліну.

Цалінніца (целинница) - жыхарка на цаліне.

Цалкавуха (ячнича) - спечаныя на скаварадзе яйкі, у якіх не змешваецца бялока з жаўтком.

Цаля - мера даўжыні, роўная 2,54 см.

"Цапы" ("Цепы") - традыцыйны танец, у якім імітуюцца рухі абламочвання збожжа цапамі.

"Цар за горадам гуляе" - карагод-гульня.

Царква (церковь) - 1) арганізація духавенства і вернікаў пэўнай рэлігіі; 2) права-слáуны храм.

Царкоўнапрыход-ская школа (церковноприходская школа) - пачатковая школа, якая адкрывалася царкоўнымі прыходамі.

Царскія вароты (царськія ворота) - двухстворчатыя дзвёры ў цэнтры іканастаса, яны злучаюць алтар з асноўным памяшканнем царквы.

Цацка (игрушка) - прадмет для гульні дзіцяці.

Цвікадзёр (гвоздодёр) - лапа, прылада для выравання цвікоў, забітых у што-небудзь.

Цвікар (гвоздарь) - рабочы, які вырабляе цвікі.

Цвікарня (гвоздарня) - памяшканне, дзе вырабляюць цвікі.

Цвікольнік, бурач-нік (свекольник) - кашаная халодная вадкая страва са звараных і здробненых бураю.

Цвінтар (погост) - падворак каля царквы.

Цельная (стельная карова) - цяжарная карова, ласіха.

Церка (мялка) - мяльніца ў в. Старое Сяло Глускага раёна.

Церніца (мялка) - прылада для цёркі канапель.

"Церніца" - традыцыйны танец. Ён імітуе абіванне лёну, пры гэтым співаеца песня пра церніцу і лён.

Цесць (тэстъ) - жончын бацька.

Цёзка (тёзка) - чалавек, які мае аднолькаве з кім-небудзь імя.

Цёрка (тёрка) - тарка для цёркі бульбы (в. Касічы Вілейскага раёна).

Цёрла (корчага) - глинная пасуда, у якой труць мак, каноплі, таўкуць бульбу.

Цёс (доска тесаная) -

дошка, вырабленая сякерай (счасаная) з раскалотага бярвяна.

Цёска (щепка) - мясцовая назва трэскі.

Цётика (тётия) - 1) бацька або матычына сястра; 2) ласкавы зварт да любой старэйшай жанчыны.

Цётухна (тётушка) - ласкава пра цётку.

Цёця (Тётя) - бація лета, урадлівасці і добрыбути ў язычніцкай міфалогії.

Цёшча (тёща) - жончына маці.

Цівун (тивун) - наглядчык над працай сялян у памежчыка ў часы прыгону.

Ціскі (тиски) - прыставанне для заціску і ўтримання прадмета пры апрацоўцы.

Ціхона (Тихона) - 1) вадзянік, жыхар стаячай вады, які адрозніваецца ад вадзяніка бягучай вады - **вірніка**; 2) вадзянная кветка, у якую ператварылася дзіўчына-тапельніца па імені Ціхона.

Цмок, смок (змей) - у казахах і паданнях пачвара ў вобразе змея, дракона.

Цуд, цуда (чудо) - тое, што выклікае захапленне, здзіўленне; 2) невыглумачаная з'ява, якая выклікаеца чардзіствам.

Цуг (ад ням. Zug) (цуг) - запрэжка, у якой коні або быкі ідуць адзін за адным ці парамі адна за адной.

Цуглі (удила) - два металічныя звязны, якія прымыкаюць да рамяннянёй аброві і служаць для закілзвання каня.

Цукарніца (сахарница) - пасудзіна для цукру.

Цукерка (канфета) - салодкі кандытарскі выраб у выглядзе пілітакі, шарыка падушачкі і г. д.

Цукраварня (сахароварня) - майстэрня, дзе вырабляеца цукар.

Цура, рулі, гармушка (торя) - вадкая салодкая страва з кавалачкамі хлеба.

Цурка (чурка, палочка) - 1) закрутка - прылада для вязання снапоў, кулёу саломы; 2) запорны бруск для кубала (адзін канец танчэйши, а другі таўсцейши і ў ім -- адтуліна для дужкі замка).

Цурбан, цурбак (чурбан) - адрезак ад бярвяна.

Цыбік (цибик) - пакет, скрынка з чаем (ад 40 да 80 фунтаў).

Цыбуль-сявок (луксевок) - агароднінна расліна сямейства лілейных з цыбулінай і трубчытымі лісцямі.

Цыбур (стебель) - тоўстое сцябло, пругкае.

"Цыган" - маска-персанаж у календарных і вясельных абрадах.

Цыгани (цыгане) - народнасць індыйскага паходжання, якая доўгі час вандравала. У Беларусі вандруюць з часоў Сярэднявечча, жывуць аседла з 1958 г.

Цыгейка (цигейка) - футра, вырабленая сякерай (счасаная) з раскалотага бярвяна.

Цыкорыя (цикорія) - 1) сушанае карэнне расліны цыкорыю, якое дадаюць для смаку і паху ў каву, а таксама для прыгатавання сурагату кавы; 2) напітак, прыгатаваны з гэтага карэння.

Цыклёука (циклёвка) - цыкліяванне.

Цыклія (циклія) - сталёвая пласціна з вострым, спецыяльнай заточаным кантам для выраўнівання паверхні чаго - не будзь драўлянага.

Цыкліяваць - рабіць гладкай паверхню драўлянага прадмета з дапамогай цыклі.

Цымбаліст (цимбаліст) - музыкант, які іграе на цымбалах.

Цымбалы (цимбалы) - народны музычны струнны інструмент, які ўяўляе сабой рэзанансную трапецападобную скрынку з металічнымі струнамі, па якіх удараюць палачкамі.

Цымус (цимус) - салодкая страва з морквы.

Цыноўка (циновка) - шчыльная плеценка з лыка, мацалы, саломы або чароту.

Цыраты (клёўка) - тканіна, пакрытая з аднаго або абедвух бакоў асобым саставам, які робіць яе непрамакальнай.

Цырульнік (парикмахер) - майстар, які займаеца галеннем, стрыжкай, афарбоўкай і прычоскай валасоў.

Цырульніца (парикмахерша) - жанчына, якая працуе ў цырульні.

Цырульня (парикмахерская) - памяшканне, дзе голяць, стрыгуць, фарбуюць валасы.

Цытра (цитра) - струнны музычны шчыльковы інструмент з грыфам і металічнымі ладамі.

Цэбар, цабэрак (ушат) - бандарная пасудзіна для кормленя буйной жывёлы, мае памер 20-30 літраў.

Цэгла (кирпич) - прававугольны выраб з гліны як будаўнічага матэрыялу.

Цэд (цеж) - кіслы расторв аўсянай муки, з якой варачь жур (кісель).

Цэнтральная Беларусь (Центральная Беларусь) - 1) гістарычна-этнографічны разгён, які займае Менскую і заходнюю ўкраінскую Магілёўскую вобласці; 2) назва сектара ў Беларускім дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і бытаваць.

Цэнтнер (центнер) - 100 кг у метрычнай сістэме мер; 2) 74,96 кг металу пры аптовым гандлі ў ВКЛ.

Цэн (цеп) - прылада для ручной малацьбы, якая складаецца з біча і цаў.

Цэтлік (расписка) - расписка, квітанцыя.

Цэўка (цевка) - драўляная палачка даўжынёй 14-16 см з патаўшчэннем на канцах, на якую наматвалі (насуквалі) уточныя ніткі. Пры тканні та-кай шпулька ўстаўлялася ў

чаўнік.

Цюль (тюль) - лёгкая празрыстая сяччастая тканіна.

Цюльпак - тоўсты абрубак бервяна.

Цюцька (собачка) - сабака.

Цягло (тягло) - 1) рабочая жывёла для цягі (валы, коні); 2) адзінка аблкладання павіннасці ў прыгоннай гаспадарцы ў 18-19 стст.

Цяглыя сяляне (тяглы) - сяляне, якія да адміністраціі прыгоннага права адбываюць паншчыну.

Цямця (недотёпа) - няспрятны, нерухавы чалавек.

Цянёты (тенёта) - палляўнічая сетка для лоўлі звяроў і птушак.

Цясяк (тесак) - халодная зброя ў выглядзе шырокага бакоўкі з крыжападобнай ручкай.

Цясяла, цясло (тесло) - прылада цясялярская з паўкруглым лязом для выздёўбвання карытага, начовак і г. д.

Цясяляр (плотнік) - 1) рабочы, які займаеца апрацоўкай драўніны; 2) будаўнік драўляных будынкаў.

Цясяльскі знак (плотніцкая метка) - метка, які цесляры пазначаюць бярвёны перад разборкай.

Цясяльства (плотнічество) - драўлянае разбараўчаванне, звязанае будаўніцтвам драўляных будынкаў.

"Цяцерка" - старая танец, які раней насілі замужнія жанчыны.

Чапец (чепец) - 1) кафт; 2) лёгкі галаўны ўбор у выглядзе шапачкі, які раней насілі замужнія жанчыны.

Чапеці (чапецінік) - чалавек, які вырабляе чамаданы, пудлікі і куфэркі.

Чар

**ВЕЧАРЫНА, ПРЫСВЕЧАНЯ 135-ГОДЗЮ З ДНЯ
НАРАДЖЭННЯ ЯНКІ КУПАЛЫ І ЯКУБА КОЛАСА
АДЫЛАСЯ 19 ЧЭРВЕНИ ў МАГІЛЁЎСКІМ
КІНАТЭАТРЫ "ЧЫРВОНАЯ ЗОРКА"**

Імпрэзу да гадавіны песьяроў арганізавала аўтаданнне "Кінавідэапракат" разам з магілёўскім тэлебачаннем. Паглядзець дзве дакументальныя стужкі пра лёс пісьменнікаў і грамадскіх дзеячаў "Янка Купала. Я адпласці народу..." і "Якуб Колас. Я - часовы вандроўнік" у найстарэйшы кінатэатр горада "Чырвоная зорка" прыйшлі каля 230-ці чалавек. У прыгожа прыбранным фое кінатэатра была дэманстрацыя слайд-шоу "Вандраванні на радзіму Я. Купалы і Я. Коласа", падрыхтаванага Таварыствам беларускай мовы імя Ф. Скарыны, тэматычна выстава літаратурных твораў ад Марілёўскай абласной бібліятэкі імя В.І. Леніна. Памяшканне кінатэатра было ўрачыста аздоблены дэкаратыўнымі раслінамі гадавальніка "Зялёны рай" Уладзіміра Пухоўскага. У зале былі музычныя і вакальнія нумары прадстаўнікоў філіяла Беларускай дзіржавнай акадэміі музыкі. На вечарыне чыталі свае вершы старшыня Магілёўскай абласной арганізацыі

Саюза пісьменнікаў Беларусі Алеся Казека і Марыны Сліўко. Уразіў дакументальны фільм "Янка Купала. Я адпласці народу...", спадабалася і стужка "Я - часовы вандроўнік. Якуб Колас. Паэт і чалавек".

Старшыня Магілёўскай арганізацыі Таварыства беларускай мовы Алег Дзяўчок агучыў ініцыятыву.

- Надышоў час, - казаў актыўіст грамадзе, - парупіца магілёўцам аб ушанаванні Янкі Купалы, які прысыціў нашаму гораду цэлую паэму.

На ягоную думку пом-

нік песьяру варт паставіць на магілёўскім замчышчы, якое ён называў магілай льва ў сваёй аднайменнай паэме. Дзяўчок нагадаў, што вуліца імя Купалы знаходзіцца ў прыватным сектары, і не кожны магілёвец ведае, дзе яна. Прыгодаў, што ёсьць бібліятэка з імем Купалы, але яна на ўскрайку горада.

Увесень "Кінавідэапракат" і ТБМ збіраюцца паказаць стужку Алеся Адамовіча "Ідзі і глядзі", а на дзень народзін Якуба Коласа правесці падобную да гэтай вечарыны.

Наталля Шамянова.

Лета - спрыяльны час для пілігримак і вандровак, якія ладзяць турыстычныя фірмы, арганізуюць філіі ТБМ (больш за ўсіх - Магілёўская), вернікі каталіцкіх і праваслаўных парафій. 24 чэрвень група вернікаў з Менска здзейсніла пілігрымку ў Быстрыцу і ѿзяла ўдзел у святкаванні дня св. Яна Хрысціцеля ў мясцовым касцёле.

Быстрыца - даўняе мястэчка

Час пілігрымак і вандровак

гістарычнай Віленшчыны, якое знаходзіцца паблізу ад чыгуначнай станцыі Гудагай. Да нашага часу тут захаваўся касцёл Узвышэння Святога Крыжа ў стылі віленскага барока, помнік архітэктуры XVIII стагоддзя. Першы пісьмовы ўпамін пра Быстрыцу датуецца

1390 годам, калі вялікі князь Ягайла заснаваў тут касцёл. У канцы XIV - пачатку XVI стагоддзя пры касцёле дзейнічала кляштар белых аўгустынаў.

На маршруце падарожнікі даведаліся пра жыццё дабраславёнага Міхаіла Гедройца. Ён паходзіў з парафіі ў Быстрыцы і пачынаў служыць тут. Далейша яго служэнне праходзіла ў Кракаве ў касцёле св. Марка. Кульгавы міласэрны чалавек, які рабіў шмат добрых спраў пры жыцці, адразу ж па адыходзе быў прызнаны дабраславённым. Памяць

пра яго жыве больш за 500 гадоў.

Падчас пілігрымкі вандроўнікі змаглі агледзець архітэктурныя шэдэўры Гярвятаў, Варнянаў, Баруной, Солаў.

У Гярвятах урожвае величчынны касцёл на імя Святой Троіцы (1899-1903). Ён лічыцца адным з самых прыгожых на Беларусі. Экскурсавод распавялі пра дзеянісця святара Леаніда Несцюка, дзякуючы якому храм быў адраджаны. Калі ќенцда ў канцы 90-тых гадоў накіравалі ў гэтае мястэчка з літоўскім насельніцтвам і літоўскай школай, ён не ведаў, што там існуе. Наваколле было занядбаным. Дзякуючы дапамозе парафіян, прыцягненню сродкаў спонсараў, руспасці вернікаў удалося за 20 гадоў адрестаўраваць святыню, пасадзіць цудоўны сад, стварыць асяродак духоўнасці і прыгажосці. Ксэндз-настаяцель адрестаўраваў старажытныя дубовыя алтары, вітражы, займаўся ландшафтным дызайном, размісціў перад касцёлом скульптуры Міхаила Арханёла і 12 апосталаў. Кс. Леанід Несцюк адышоў у вечнасць у сакавіку гэтага года, парафіяне ўспамінаюць яго з цяплом і ўдзячнасцю, распавядаюць пра яго дзейнасць турыстам.

Падчас падарожжа па Астрасвіцкім тэрыторыям здзялік аглядалі аўтасы новай АЭС. Непаўторная пры-

Купалу шануюць у Лідзе

6 ліпеня Лідская раённая бібліятэка імя Янкі Купалы цікавай імпрэзай адзначыла 135-я ўгодкі з дня нараджэння першага Народнага паэта Беларусі. Янка Купала воляй лёсу аказаўся цесна звязаным з Лідай. Пра гэта распавялі супрацоўнікі бібліятэкі Лідзе Гаран і Караліна Грышко ў цікавай презентацыі, падрыхтаванай да імпрэзы, у tym ліку і пра тое, што Янка Купала быў абрани дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР па Лідской Сла-

бадской акрузе, пра тое, як у Лідскую бібліятэку прыбылі жонка Янкі Купалы Ўладзіслаў Францаўна Луцэвіч і падарыла бібліятэцы шыкарную кнігі "Беларускі арнамент".

Многія пазіцыі презентацыі ўдакладні і развіў сlyнны беларускі паэт і, што важна, літаратуразнавец Міхась Скобла, які спецыяльна дзяля гэтай

імпрэзы прыехаў з Менска.

Цудоўныя песні на слова Янкі Купалы выканала Таццяна Грыневіч-Матафонава.

Лідскі бард, намеснік старшыні Лідской гарадской арганізацыі ТБМ Сяргей Чарняк выканаў песню пра Купалу і таксама на слова Купалы.

Не глядзячы на лета імпрэза выклікала вялікую цікавасць, прыбылі аматары пэзіі, краязнаўцы, выкладчыкі Лідской каледжа, сябры ТБМ.

Наш кар.

шэнні вызвольнага паўстання (1830-1831) расейскія ўлады ліквідавалі школу.

У Солах турысты зацікавіліся незвычайнімі роспісамі на сценах касцёла. Частка з іх была выканана Пятром Сергіевічам. Тут захаваліся гістарычныя звесткі пра землятрус 1905 года, моц якога складала 5 балаў. Відавочна, што выбар пляцоўкі для новай АЭС быў памылковым. Яе будаўніцтва выклікае заклопачанасць як мясцовых жыхароў, так і суседзяў-літоўцаў. На гэтым пастаўніцтве акцэнтуе ўвагу міністр энергетыкі Літвы Рокас Масюлюс.

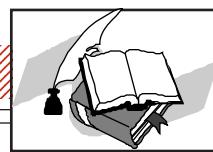
У касцёле св. Юрыя ў Варнянах менскія вандроўнікі сустрэлі ўзрушеную і эмацыйную групу малых пілігрыміў, якія ішлі пешшу на свята ў Будслаў ў Гудагая. Пажылыя мясцовые жыхары сустракалі хлапцоў і дзяўчукі накрытымі сталамі, каб пілігримы маглі ўзнавіць свае сілы і адпачыць.

Падарожнікі наведалі Баруны, даўняе магдэбургскае містэчка Ашмяншчыны, вядомае цудадзеіным аброзам Маці Божай і базылянскім манастыром, у якім дзейнічала адна з найлепшых школаў Вялікага Княства Літоўскага. Выпускнікі яе паспяхова паступалі ў Віленскі ўніверсітэт. У розны час у ёй навучаліся пісьменнікі: А. Адынец, Ю. Корсак, І. Ходзька. У выніку трэцяга падзелу Рэчы Паспалітай (1795 год) Баруны апынуліся ў складзе Расейскай імперыі. Па зду-

чаннямі веры, цікавымі падарожжамі, актыўістамі касцёла св. Сымона і Алены прапануюць іншыя пілігрымкі праз сайт www.spaznaj.by. Наступная вандроўка ў Глыбокое і ваколіцы плануецца на 22 ліпеня.

Эла Дзвінская.

На фота аўтара: касцёл Узвышэння Святога Крыжа ў Быстрыцы.

120-годдзе Міхася Міцкевіча

13 ліпеня 2017 г.
спаўніца сто дваццаць
год з дня нараджэння беларускага пісьменніка,
настаўніка і грамадскага дзеяча Антося Галіны (Міхася Міцкевіча), малодша-
га брата Якуба Коласа. У Альбукі і Мікалаеўшчыне праішлі яго дзіцячыя гады. Дзядзька Антось вучыў яго першай грамаце і працы на гаспадарцы. Пасля пачатковай адукцыі ў Мікалаеўшчынскай школе, Міхася, як і старэйши брат (адзін з 4 братоў), паступіў у Нясвіжскую настаўніцкую семінарню. У гады вучобы пачаў спрабаваць сябе ў літаратурнай творчасці.

У траўні 1917 г. стала выходзіць газета "Вольная Беларусь", рэдактарам якой быў Язэп Лёсік, родны брат маці Міхася Міцкевіча. У той час Якуб Колас заходзіўся ў Пярмі і на Румынскім фронце, і апеку над Міхасём узяў дзядзька Язэп. На старонках "Вольной Беларусі" пабачылі свет творы Міхася Міцкевіча: "Не хапіла сілы", "Зводы", "Дзве волі", "Блудлівія дарогі" і інш. Ка-роткі фельетон "Мікіта адстайвае сваіх" ("Вольная Беларусь", № 3) быў перапраца-ваны і выдадзены асобнай кніжкай у саўтарстве з Язэмпам Лёсікам пад назвай "Як Мікіта бараніў сваіх" (Мн., 1917). У тым часе Міхасю было 20 гадоў. Міхася Міцкевіч, Міхася Мяцёлка, М. М-ч - так звычайна падпісваў малодшы брат Якуба Коласа свае публіцыстычныя творы, якія вызначалі ролю настаўніка і інглігенты ў нацыянальным адраджэнні, абаранялі беларускую мову і культуру, спрыялі абуджэнню самасвядомасці, выкryвалі русіфікатарскую і паланізатарскую палітыку ў галіне народнай асветы, праўдзіва паказвалі жыццё сялян, настаўнікаў, семінарысту. Аповесці і апавяданні Міхася найчасцей падпісваў псеўданімам Антось Галіна. Улічваючы гэтую два кірункі творчасці Міхася Міцкевіча, Максім Гарэцкі адзначыў, што ён "вельмі спадзейны малады бэлэтыст і паважаны публіцыст". Творы Міхася Міцкевіча друкаваліся таксама ў выданнях "Звон" і "Беларусь".

Яшчо ў настаўніцкай семінарыі Міхася актыўна ўдзельнічала ў грамадска-палітычным жыцці краіны. Ён разам з Язэмпам Лёсікам браў удзел у падрыхтоўцы Усебеларускага з'езду, які адбыўся ў Менску ў снежні 1917 года.

Міхася Міцкевіч быў адным з 1872 дэлегатаў. І хоць бальшавікі разагнілі Усебеларускі з'езд збройнай сілою і перапынілі выданне "Вольной Беларусі", ідэі незалежнай краіны жылі ў народзе, звалі да працы тых, хто хацеў бачыць Бацькаўшчыну самастойнай дзяржавай.

Сваю літаратурную дзейнасць Міхася Міцкевіч спалучаў з працай на полі ў родных мясцінах. 15 кастрыч-

чыць яго ліст ад 1 ліпеня 1944 года да дырэктора школы ў Мікалаеўшчыне Ігната Юр'евіча Міцкевіча: "Абставіны склаліся так, што я пастараўся выехаць. Сякія-такія палітычныя ўчынкі зрабілі тое, што я, як і многія мае супрацоўнікі, шмат кім уважаюца як "ворагі народу". Тое, што многія вёскі, у тым ліку і Мікалаеўшчына, абаронены ад спалення, нікім у ракубу на возьмецца". Міхася Міцкевіч працаваў на машынабудаўнічым заводзе ў Судзетах, потым на будоўлі калі горада Звітаў. У 1945 г. пераехаў у Рэгенсбург, дзе разам з іншымі беларусамі прымаў удзел у заснаванні беларускага лагера і гімназіі імя Янкі Купалы. Ён уваходзіў у ініцыятывную группу настаўнікаў па стварэнні Беларускага настаўніцкага згуртавання на эміграцыі і па правядзенні арганізацыйнага з'езду беларускіх настаўнікаў амерыканскай зоны акупациі Германіі. Пры гімназіі імя Янкі Купалы Міхася Міцкевіч працаваў дырэктарам пачатковай школы. На яго плечы ўсклалі арганізацыйныя справы, забеспечэнне гімназіі і школы неабходнымі матэрыяламі. Ім падрыхтаваны і выдаць ў складзе выдавецтве "Крыніца" (Mühlesdorf, Розенгайм) чытанкі для дзяцей 1-га, 2-га і 3-га класаў пачатковай школы, "Роднае слова", географічныя чытанкі і іншыя дапаможныя матэрыялы, неабходныя для навучання. Брат Якуба Коласа прымаў актыўны ўдзел у арганізацыі рэлігійнага жыцця ў ДП лагеры (лагеры для перамешчаных асобаў), дзе праражвалі беларусы, быў арганізаторам стварэння Брацтва "Жыровіцкае Божая Маці".

У 1950 г. Міхася Міцкевіч пераехаў у ЗША, дзе таксама шмат часу аддаў грамадскай дзейнасці. Ён быў на меснікам Галоўнай управы Беларуска-Амерыканскага за-дзіночання, старшынём выда-вецкага фонду "Беларус", не-каторы час рэдактарам газеты "Беларус" і часопіса "Голос Царквы", апекуном Сабора Святога Кірылы Тураўскага ў Нью-Ёрку. Падрыхтаваў беларускі царкоўны каляндар, пе-раклаў на беларускую мову Напрастольнае і Паспалітае Евангелле.

Апошнія гады Міхася Міцкевіч жыў разам з сваім племянінкам Алесем Міцкевічам і яго сям'ёй у Нью-Ёрку. 25 кастрычніка 1991 г. настомны працаўнік адышоў у вечнасць і быў пахаваны ў Іст-Брансвіку (ЗША).

"Дзядзька Міхась быў чалавекам добрым, самаўтэй-неным і веруючым, - пісаў вядомы дзеяч беларускай эміграцыі Мікола Прускі - гэта быў дабрадушны й чудоўны чалавек, вялікі патрыёт і любіў сваю Бацькаўшчыну як нешта сяятое".

Марыя Міцкевіч.

Пячоры Бадэн-Вюртэмберга прызнаны аўектамі Сусветнай спадчыны ЮНЕСКА

Камітэт Сусветнай спадчыны ЮНЕСКА на 41-й сесіі, якая праходзіць у Кракаве, уключыў у наядзелю, 9 ліпеня, у спіс Сусветнай спадчыны пячоры Бадэн-Вюртэмберга. Шэсць пячор рэгіёна аўд'яднаны ў комплекс "Пячоры найстараражытнага мастацтва ледніковага перыяду".

У 2007 годзе археолагі з універсітэта Цюбінген падчас раскопак выявілі ў пячорах выразаныя з буйні маманта невялікія фігуркі жывёл і чалавека. Сярод іх статуэткі маманця, "Чалавека-Льва" і "Венеры". Іны лічацца першымі фігуркамі ў гісторыі чалавецтва з косткі маманта.

Радыёвугля-родны аналіз і пласт пароды, у якім яны былі выяўлены, паказа-ваюць, што скульптуры былі зроблены падчас арыньякскай культуры, якую звязваюць з першым з'яўленнем сучаснага чалавека ў Еўропе. Тэсты свед-чаць пра тое, што фігу-ркам 30000 - 36000 гадоў. Чатырма гадамі раней у гэтым жа рэгіёне знайшлі тры касцяныя фігуркі таго ж перыяду, сярод якіх найстараражытнейшыя з вядомых выявы птушкі і каня.

У Германіі налічваецца

Скульптура каня з пячор

больш за чатыры дзесяткі помінкаў са спісу Сусветнай спадчыны ЮНЕСКА - старыя гарадоў, храмаў, палацаў, паркаў і іншых каштоўнасцяў.

Паводле СМИ.

Ахвяраванні на ТБМ

- Шкірманкоў Фелікс - 20 р., г. Слаўгарад
- Абдулаева Святлана - 8 р., г. Менск
- Панамароў Сяргей - 20 р., г. Менск
- Рабека Мікола - 15 р., г. Менск
- Несцераў Віктар - 10 р., г. Менск
- Птушка С.І. - 5 р., в. Хільчыцы, Жыткавіцкі р-н
- Гасанаў - 5 р., г. Менск
- Гіргенсон Алег - 10 р., г. Менск
- Лягушаў Алег - 20 р., ст. Ясень, Асіповіцкі р-н
- Ляпёшкін Андрэй - 20 р., в. Зара, Круглянскі р-н
- Кот Валер - 10 р., г. Менск
- Прасмакова - 2 р., г. Менск
- Анацка Ляйсан - 25 р., г. Ліда
- Жылач Т.М. - 10 р., в. Аколава, Лагойскі р-н
- Анісім А.М. - 100 р., г. Менск
- Герашчанка Г.А. - 20 р., г. Менск
- Чыгір Яўген - 5 р., г. Гародня
- Пашкевіч Іна - 10 р., г. Менск
- Сутулаў Глеб - 5 р., г. Менск
- Асіццова Алена - 5 р., г. Магілёў
- Рой Юры - 20 р., г. Гародня
- Пшул Аляксандар - 10 р., г. Гародня
- Лагутава Марына - 5 р., г. Менск
- Удалоў Юры - 10 р., г. Салігорск
- Падаляка П.А - 20 р., г. Чэрвень
- Савіч Надзея - 20 р., г. Магілёў

Паведамленне

Грамадскае аўд'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705

адрэс: вул. Румянцева, 13, г. Мінск, 220034, альбо пералічыць на разліковы раухнук ТБМ № BY84BLBB30150100129705001001 у Аддзяленні № 539 ААТ "Белінвестбанка" IBAN - BLBBBY2X (УНП 100129705) праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанка.

Дзейнасць ГА "ТБМ імя Францішка Скарыны" па наданні роднай мове рэальнага статусу дзяржайной вымагае вялікіх выдаткаў. Падтрымка ТБМ - справа гонару кожнага грамадзяніна краіны.

Просім Вашыя ахвяраванні дасылаць на адрас, вул. Румянцева, 13, г. Мінск, 220034,

альбо пералічыць на разліковы раухнук ТБМ № BY84BLBB30150100129705001001 у Аддзяленні № 539 ААТ "Белінвестбанка" IBAN - BLBBBY2X (УНП 100129705) праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанка.

Касір

Грамадскае аўд'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705

адрэс: вул. Румянцева, 13, г. Мінск, 220034, альбо пералічыць на разліковы раухнук ТБМ № BY84BLBB30150100129705001001 у Аддзяленні № 539 ААТ "Белінвестбанка" IBAN - BLBBBY2X (УНП 100129705) праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанка.

Квітанцыя

Грамадскае аўд'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705

адрэс: вул. Румянцева, 13, г. Мінск, 220034, альбо пералічыць на разліковы раухнук ТБМ № BY84BLBB30150100129705001001 у Аддзяленні № 539 ААТ "Белінвестбанка" IBAN - BLBBBY2X (УНП 100129705) праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанка.

Касір

Грамадскае аўд'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705

адрэс: вул. Румянцева, 13, г. Мінск, 220034, альбо пералічыць на разліковы раухнук ТБМ № BY84BLBB30150100129705001001 у Аддзяленні № 539 ААТ "Белінвестбанка" IBAN - BLBBBY2X (УНП 100129705) праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанка.

М.П.

Грамадскае аўд'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705

адрэс: вул. Румянцева, 13, г. Мінск, 220034, альбо пералічыць на разліковы раухнук ТБМ № BY84BLBB30150100129705001001 у Аддзяленні № 539 ААТ "Белінвестбанка" IBAN - BLBBBY2X (УНП 100129705) праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанка.

Плацельшчык

Грамадскае аўд'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705

адрэс: вул. Румянцева, 13, г. Мінск, 220034, альбо пералічыць на разліковы раухнук ТБМ № BY84BLBB30150100129705001001 у Аддзяленні № 539 ААТ "Белінвестбанка" IBAN - BLBBBY2X (УНП 100129705) праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанка.

Плацельшчык

Грамадскае аўд'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705

адрэс: вул. Румянцева, 13, г. Мінск, 220034, альбо пералічыць на разліковы раухнук ТБМ № BY84BLBB30150100129705001001 у Аддзяленні № 539 ААТ "Белінвестбанка" IBAN - BLBBBY2X (УНП 100129705) праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанка.

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

Калі на поўдні, асабліва ў Францыі, гатычны будынкі будаваліся з абчасаных камянёў амаль без ужывання цэглы, то на ўзбрэжжы Балтыйскага мора, дзе не было запасаў будаўнічага каменю, яны былі цалкам цагляныя. Цагляная готыка больш, чым мураваная, увабрала мясцовыя будаўнічыя традыцыі і таму праиснавала даўжэй, нарадзіўшы да XV ст. у кожнай краіне нацыянальную плынь.

Яскравым прыкладам ранніх готыкі на беларускіх землях з'яўляецца Камянецкая вежа, збудаваная ў другой палове XIII ст. Пры яе будаўніцтве дойліды ўпершыню ў Беларусі выкарысталі элементы цаглянай готыкі: спічасты праём, нервюраное скляпенне з кранштэйнамі на пятім паверсе, тынкованую нішу, пояс з пакладзеных "на вугал" цаглін. Акрамя храмаў і абарончых збудаванняў у стылі готыкі будаваліся жылыя дамы, ратушы, гарадскія вежы і гандлёвыя будынкі. У XIII ст. назіраецца роскіў гатычнага мастацтва. У першую чаргу гэта вітражы, рельефная разбія і скульптура. Акрамя традыцыйных біблійных сюжэтав у храмавым дэкоры можна пабачыць сцэнкі з гарадскога жыцця, выявы рыцараў і каралёў ды казачных жывёлаў.

У эпоху готыкі ў заходненеўрапейскай царкоўнай музыцы пачалі адчувацца новыя павевы. Набажэнствы з часам усё часцей супрададжаліся спевамі аднаго ці некалькіх хароў, нярэдка пад акампанемент фігармоніі, а пазней і органа. Узнікла самая ранняя форма ёўрапейскай шматталосной музыкі пад назвай *арганум*. Першымі вядомымі аўтарамі арганумаў былі французскія кампазітары і выканальнцы Леанін і Ператын, якія жылі і тварылі ў другой палове XII - пачатку XIII стст.

Англійскі кампазітар і музичны тэарэтык Джон Данстэйбн (каля 1380-1453) быў аўтарам шэрагу духоўных кампазіцый, найперш у жанры трохгалоснага матэта.

У сваю чаргу, паэт і кампазітар, канонік Раймскага сабора Гіём дэ Машо (каля 1300-1377) стварыў жанр шматгалоснай свецкай балады, спалучыўшы ў ёй партыі спевакоў з музичным акампанементам.

3. Упльў асноўных рэлігій на ўжыванне ежы і напояў

Колькасць насельніцтва Еўропы пасля рэзкага спаду V-VII стст. павялічвалася марудна. Навуковыя лічаць, што да XI ст. на Брытанскіх астравах жыло каля 2 млн. чалавек, у Італіі і Францыі - па 6 млн, на Пірэнейскім паўвостраве - больш за 4 млн, у краінах Скандинавіі - 1 млн, у Германіі - 3,5 млн, на Балканах - 2-4 млн чалавек. На мяжы X і XI стст. колькасць насельніцтва, дзяякуючы пэўнай эканамічнай і палітычнай стабільнасці, павялічылася на 20-40 %. Да канца XIII ст. насельніцтва

Еўропы, асабліва Заходніяй, працягвала павялічвацца. Тым не менш голад быў звычайнай з'явай. Так, нават у ўрадлівай даліне Рэйна неўраджай і голад паўтараліся кожныя 3-4 гады. У XI ст. у розных раёнах Германіі было да 62 голадных гадоў. Людзі вельмі залежалі ад прыроды і любое стыхійнае бедства прыводзіла да голаду. Сярэдняя працягласць жыцця складала каля 40-50 гадоў для мужчын і 35 гадоў для жанчын. Трачна дзіцей не дажывала да 12-15 гадоў. Да 50 гадоў дажывала толькі чвэрць людзей, у асноўным з заможных пластоў грамадства. Каля паловы мужчын па розных прычынах не ўступалі ў шлюб. Гэта былі вайскоўцы, асабліва рыцары крэжаносцы, манахі, святары, работнікі і вучні цехаў і г. д. У гэты час у Заходнім Еўропе склалася малая індывідуальная сям'я. Гэта бацькі і нежаннатыя дзеці, у сярэднім да 5 чалавек. Гаспадарка вялася пераважна малымі сем'ямі, а родзіцы дамагалі ў выключчных выпадках. У шлюб людзі ўступалі ў шлюбах. Шлюбны ўзрост для дзічутач пачынаўся з 12 гадоў, для хлопцаў з 14-15 гадоў. Харчаванне розных пластоў грамадства было розным. Сяляне ўжывалі мяса толькі па святочных днях, а звычайна елі хлеб, розныя каши, сиры, яйкі, садавіну і гародніну. На поўначы Еўропы багатыя людзі ўжывалі смётанаваслае масла, а на поўдні - аліўкавыя аліёны. Шмат ужывалі рыбы, асабліва ў прыморскіх вёсках. Замест цукру ўжывалі мёд. З зерня варылі піві і шмат яго ўжывалі; з яблыкі рабілі сірд. Было шмат таннага віна, але доўгія захоўваць яго не ўмели. Стратэгічным таварам была соль, якую мусілі купляць усе пласты насельніцтва.

Вялікі ўпльў на харчаванне ёўрапейскіх народоў аказвалі сусветнія рэлігіі, якія ўводзілі для сваіх вернікаў строгую сістэму пастоў. *Пост* - гэта рэлігійная забарона на ежу наогул або на некаторыя яе віды. Так, праваслаўная царква практикуе шматдзённыя і аднадзённыя пасты, якія складаюцца з 12 гадоў, для хлопцаў з 14-15 гадоў. Харчаванне розных пластоў грамадства было розным. Сяляне ўжывалі мяса толькі па святочных днях, а звычайна елі хлеб, розныя каши, сиры, яйкі, садавіну і гародніну. На поўначы Еўропы багатыя людзі ўжывалі смётанаваслае масла, а на поўдні - аліўкавыя аліёны. Шмат ужывалі рыбы, асабліва ў прыморскіх вёсках. Замест цукру ўжывалі мёд. З зерня варылі піві і шмат яго ўжывалі; з яблыкі рабілі сірд. Было шмат таннага віна, але доўгія захоўваць яго не ўмели. Стратэгічным таварам была соль, якую мусілі купляць усе пласты насельніцтва.

Адзенне багатых людзей аздаблялі футрам гарнастая, ласкі або куніцы. Таксама выкарystоўвалася спалучэнне ў вопратцы яркіх контрастных колераў (зялёных, чырвоных, сініх і жоўтых). Тканіну аздаблялі залатымі і срэбранымі званочкамі. Старажытна хро-

Гісторыя сярэднявечнай Еўропы (V - XV стагоддзі)

выконваць усе яўрэі, так і індывидуальныя (паводле зароку і ў дзень гадавіны смерці бацькоў). У ісламе галоўны пост - *Ураза*, які адбываецца на працягу месяца *рамадана*. Есці і піць у гэты месяц можна толькі ноччу. Выключэнне - толькі хворыя, малыя дзеці і цяжарныя жанчыны. Вандруйнікі і вайскоўцы мелі права перанесці гэты пост на іншы месяц. Іслам забараняе сваім вернікам ужываць віно ды іншыя алкагольныя напоі.

4. Адзенне ёўрапейцаў

Пад упльвам рэлігіі ў перыяд Сярэднявечча склаўся новы эстэтычны ідэал чалавека як *аскета*, які адмовіўся ад бацькі і розных патрэб замінога жыцця. Тым не менш, у XI-XII стст. у Заходнім Еўропе склалася рыцарскі культ "прыгожай" і нават "прыгожай", дамы, жанчыны, якія мае доўгія залацістыя валасы, зялёныя і блакітныя очі, вясёлыя вусны з усмешкай, падобныя на свежы персік. Самай моднай кветкай рабіцца ружа. Ружамі аздаблялі абедзеннія сталы, пляштэкт ружаў плавалі ў кубіках з віном, у муздах былі вянкі з ружаў, якія насыла моладзь. Аднак прымітывная вопратка, што склалася ўжэ ў альтычных традыцыях, панавала ў шырокіх народных масах аж да XII ст. У XI-XII стст. адзенне падзяляеца на мужчынскае і жаночнае, якія ісціотна адрозніваюцца паміж сабой. У XII - першай палове XIV стст. мужчынскае і жаночнае адзенне мае доўгія, аблігальныя формы.

Адзенне багатых людзей аздаблялі футрам гарнастая, ласкі або куніцы. Таксама выкарystоўвалася спалучэнне ў вопратцы яркіх контрастных колераў (зялёных, чырвоных, сініх і жоўтых). Тканіну аздаблялі залатымі і срэбранымі званочкамі. Старажытна хро-

ніка, напрыклад, паведамляла, што на адным турніры адзенне ў аднаго рыцара аздабляла аж 500 званочкаў, якія гучна звялі. Пачынаючы з XI ст. форма мужчынскага касцюма адпавядае формам рыцарскіх даспехаў. Тому мужчынскае адзенне становіцца кароткім і разнастайным. З'яўляюцца *шысцы* - вузкія штаны-панчохі, зробленыя з эластычнага сукна. Уверсе яны прымацоўваліся шнурком да пояса. У XIII ст. адзенне багатых феадалаў аздабляеца іх гербавымі знакамі. У X-XII стст. змяніўся і жаночы строй. З'яўляюцца кароткі гарсэты, якія падтрымліваюцца жаночымі грудзі і маюцца прыгожае аздабленне. Жаночыя паясы ўпрыгожваюцца металічнымі пласцінкамі. Багатыя пані маюць шыкоўныя плащы-манты і падклады з футра гарнастая ці бабра. Жанчыны носяць доўгія распушчаныя валасы або косы, пераплеценыя парчовымі стужкамі.

Візантыйскі ўборы

Асноўнымі відамі мужчынскага адзення ў Візантыйскай імперыі былі тунікі, штаны, далматык, пenum і лорум. Тунікі былі падобныя на рымскую туніку з доўгімі рукавамі. Штаны, за пазычаныя ў народу Усходу, прымацоўваліся шнуркамі да пояса і мелі розную даўжыню: да каленяў і да лятаў. Пачынаючы з VII ст., візантыйскім імператарам меліся як элемент адзення лорум - шырокі доўгі шапак, зроблены з залатой парчы і аздоблены каштоўнымі камянямі. Шырэйні яго складаюцца з 5 да 35 см, а даўжыня - ад 4 да 11 м. Вялікую ролю адыгрываў і каўнер - аплечча - шырокі круглы ці фігурна выразаны і аздоблены золатам і каштоўнымі камянямі. Абутак візантыйцаў - боты, падвязаныя вузкімі раменчыкамі і мяккімі чаравікамі. На галаве насылі востраканечныя каўпакі. Асноўныя віды жаночага адзення - тунікі, падклады і плащы. Абутак - гэта мяккія скураныя боты без абрасаў і вышытыя спераду чаравікамі. Сялянкі насылі лапці з анучамі, дзяўчаты мелі доўгія валасы або косы. Замужнія жанчыны хавалі валасы пад *наміткай*, якую насылі з позах. На кашупу апраналі *панёву*-спадніцу, зробленую з тканіны з рамавіднымі клятчытамі арнаментам, Верхнім адзеннем таксама былі запона і нагруднік, якія насылі зверху кашупі. Баярні і князёўны насылі візантыйскія формы адзення: тунікі, далматыкі і плащы. Абутак - гэта мяккія скураныя боты без абрасаў і вышытыя спераду чаравікамі. Сялянкі насылі лапці з анучамі, дзяўчаты мелі доўгія валасы або косы. Замужнія жанчыны хавалі валасы пад *наміткай*, якую насылі з позах. На кашупу апраналі *панёву*-спадніцу, зробленую з тканіны з рамавіднымі клятчытамі арнаментам, Верхнім адзеннем таксама былі запона і нагруднік, якія насылі зверху кашупі. Баярні і князёўны насылі візантыйскія формы адзення: тунікі, далматыкі і плащы. Абутак - гэта мяккія скураныя боты без абрасаў і вышытыя спераду чаравікамі. Сялянкі насылі лапці з анучамі, дзяўчаты мелі доўгія валасы або косы. Замужнія жанчыны хавалі валасы пад *наміткай*, якую насылі з позах. На кашупу апраналі *панёву*-спадніцу, зробленую з тканіны з рамавіднымі клятчытамі арнаментам, Верхнім адзеннем таксама былі запона і нагруднік, якія насылі зверху кашупі. Баярні і князёўны насылі візантыйскія формы адзення: тунікі, далматыкі і плащы. Абутак - гэта мяккія скураныя боты без абрасаў і вышытыя спераду чаравікамі. Сялянкі насылі лапці з анучамі, дзяўчаты мелі доўгія валасы або косы. Замужнія жанчыны хавалі валасы пад *наміткай*, якую насылі з позах. На кашупу апраналі *панёву*-спадніцу, зробленую з тканіны з рамавіднымі клятчытамі арнаментам, Верхнім адзеннем таксама былі запона і нагруднік, якія насылі зверху кашупі. Баярні і князёўны насылі візантыйскія формы адзення: тунікі, далматыкі і плащы. Абутак - гэта мяккія скураныя боты без абрасаў і вышытыя спераду чаравікамі. Сялянкі насылі лапці з анучамі, дзяўчаты мелі доўгія валасы або косы. Замужнія жанчыны хавалі валасы пад *наміткай*, якую насылі з позах. На кашупу апраналі *панёву*-спадніцу, зробленую з тканіны з рамавіднымі клятчытамі арнаментам, Верхнім адзеннем таксама былі запона і нагруднік, якія насылі зверху кашупі. Баярні і князёўны насылі візантыйскія формы адзення: тунікі, далматыкі і плащы. Абутак - гэта мяккія скураныя боты без абрасаў і вышытыя спераду чаравікамі. Сялянкі насылі лапці з анучамі, дзяўчаты мелі доўгія валасы або косы. Замужнія жанчыны хавалі валасы пад *наміткай*, якую насылі з позах. На кашупу апраналі *панёву*-спадніцу, зробленую з тканіны з рамавіднымі клятчытамі арнаментам, Верхнім адзеннем таксама былі запона і нагруднік, якія насылі зверху кашупі. Баярні і князёўны насылі візантыйскія формы адзення: тунікі, далматыкі і плащы. Абутак - гэта мяккія скураныя боты без абрасаў і вышытыя спераду чаравікамі. Сялянкі насылі лапці з анучамі, дзяўчаты мелі доўгія валасы або косы. Замужнія жанчыны хавалі валасы пад *наміткай*, якую насылі з позах. На кашупу апраналі *панёву*-спадніцу, зробленую з тканіны з рамавіднымі клятчытамі арнаментам, Верхнім адзеннем таксама былі запона і нагруднік, якія насылі зверху кашупі. Баярні і князёўны насылі візантыйскія формы адзення: тунікі, далматыкі і плащы. Абутак - гэта мяккія скураныя боты без абрасаў і вышытыя спераду чаравікамі. Сялянкі насылі лапці з анучамі, дзяўчаты мелі доўгія валасы або косы. Замужнія жанчыны хавалі валасы пад *наміткай*, якую насылі з позах. На кашупу апраналі *панёву*-спадніцу, зробленую з тканіны з рамавіднымі клятчытамі арнаментам, Верхнім адзеннем таксама былі запона і нагруднік, якія насылі зверху кашупі. Баярні і князёўны насылі візантыйскія формы адзення: тунікі, далматыкі і плащы. Абутак - гэта мяккія скураныя боты без абрасаў і вышытыя спераду чаравікамі. Сялянкі насылі лапці з анучамі, дзяўчаты мелі доўгія валасы або косы. Замужнія

... "Калі слáунае тое, што мінае,
тым большая слава таму,
што застоеца".

З другога паслання апостала
Паўла да карынфянаў.

Не думайце, што ў сярэдневеччы,
Цёмна было, як у няпаленай печы,
Свяці жа і тады людзям шлях млечны,
А вочы вабілі грудзі і широкія плечы.

Звоніць Святая Сафія!
Навакол урачысты
Плыве дабравест.
Слухаюць воблакі чистыя,
У Польшчу ўрачысты фэст.
Працэсія з харугвамі ізде.
Спываюць мяшчане "гасанну":
"Не пакіні нас, Божа, ніколі ў бядзе,
І хлеба нам дай, як нябесную манну".
Хлапчук Францыск з татам спявае,
Божай Маці харугву нясуць.
Лёсу свайго ён сёння не знае,
Найсвенчай ласкі на яго яшчэ ідуць.
Міласэрная просіць Духа Святога
Нябесным святым хлапчuka асвяціць,
Каб светлай стала жыцця дарога,
Тутэйшы народ каб узмацніць.
Бо гэты народ шматлакутны,
Няці ж яму крыж, як Хрысту.
Каб ворагі не закрыпали путамі,
Крыжак не ступіў на Палату.
Сягоння просіба была пачутая,
Нябесная ласка на дзіця пралілася,
Лёг на галоўку Божы Прамень,
Навука добра цяпер падалася,
Напаўніць яго мудрасцю кожны стаў дзен.
Быў Франак ад роду па ўсім асабліві:
Цікавы, пытлівы, непаседа, гарэза.
Дзіўліцца бацькі - які ж ён разважлівы!
Недзіячы розум хлапчук меў адразу.
Калі ж маці яго нарадзіла,
Павітуха-бабулька лёс варажыла, -
Немаўляті лобі паперкай накрыла,
Разумным каб рос - Бога прасіла.
Лука, яго бацька, марыў таксама,
Каб удалы і лоўкі стаўся купец,
Напэўна, думала так і шчаслівая мама,
Каб здаровы і моцны вырас хлапец.

А рос ён у авеяным славаю месце:
Славіўся Палацькъ на Еўропе здавен,

ЗВОНИЦЬ САФІЯ

І ў рунах варажскіх удастайваўся чэсці,
І Айчыне даў гэтулькі гучных імён!
Дзяржавы і народы яднала Дзвіна,
Бойкім шляхам у той час была,
Прыбытак давала гораду спаўна,
Да росквіту навукі і культуры вяла.
Ганарытіся месцічы сваімі князямі,
Сафійкай прыгожай, багатымі кірмашамі,
На розных мовах тут здаўна гаварылі,
Купцы ж свае нават з мора хадзілі.
Пытліваму хлопчыку было ўсё цікава:
Аповеды аб мінульым дзідулі Міхала,
Хто Усяслав, Брачаслаў, князёўна Прадслава,
Як Палацька харугва пад Грунвальдам ваявала.
Падросшы, у манахі Ананія грамаце вучыўся,
Чытаў з захапленнем, ведамі поўніўся.
Неабсяжны і цікавы свет яму адкрываўся -
Паступова, у разважаннях талент раскрываўся.
Браты-бернардынцы, калі навучалі,
На пытанні многія не моглі адказаць,
Здолынасцей гэткіх не сустракалі,
Не моглі ж, вядома, і кім стане ён знаць.
Цікавіўся ж Франак хто Калядя, хто Ярыла,
Аб Перуне усемагутным, прароку Іллі,
І ў каго з іх абодвух большая сіла?
Маліцца манахі вучни за гэта змушалі, -
Адказу другога і самі, напэўна, не зналі.
Быў Палацьк і тады шматканфесійны:
Русіны, католікі, габрэі, вызнаўцы Пяруна.
Цікавіла хлопца - чаму ж Бог не адзіны,
Чаму ж сталася так, якія прычыны?
Разважаў ён не раз у сваіх марах:
Дзе паспалітаму люду кніжкі ўзяць?
Чаму ж даступныя яны толькі тым,
што зачынілі сябе ў кіштарах,
Што зрабіць так, каб і ўсе іх змаглі чытаць?
Любіў паслухаць купцоў старых,
Праз іхнія ходкі да Дынабургу, Рызе,
Бачыў сваімі вачмі гасцей ганзейскіх.
Пазнаць хацеў жыццё як ёсць, а не па кнізе.
Напэўна ж і рыбак лавіў у Дзвіне,
З сябрами гуляў ля капіш пагансках,
Ля волата-дуба, на задзвінскай старане,
І ў нейкія забавы аднагодкаў мяшчанскіх.
Быў цікавы і, як равеснікі ўсе - непаседа,
Навучыўся добра плаваць на Дзвіне,
Рабіў свістулькі розныя з дзедам,
Гнездо для буслоў майстраваў на сасне.

З дзядулем хадзілі ў лес і поле,
Салаўінія трэлі слухаў вясной,
Калі зелянела, квітнела навакolle,
На санках коўзаўся з горак зімой.

Туман стагоддзяў яго ад нас аддзяліў,
Сягоння цяжка згадаць, што гарнула болей,
Як рос Францышак, які ў дзянствінстве быў
Адкуль узяўся розум, як гарталася воля?
Вядома: з малога ручайка вышкае рака -
З палачаніна-хлопчыка геній адбываўся,
Ад свістуле - да літар, сімвалу,
дэрварытая пайшла рука,
Ад аповедаў дзеда і бацькі свет адкрыўся.
Але ж хто і сёння адметна адкажа, чаму
Прапорам стаць давялося менавіта яму?
Бо і ў Палацьку ягоным, і ў краіне паўсюду,
Не мала было багацейшага люду,
Хто дзетак сваіх вучыў за граніцай,
Ды не змаглі ж гэткіх вышыні дабіцца.
Толькі талент вялікі і цяга да Радзімы,
Да гнязда свайго, да дзвінскіх віроў,
Што не раз у снах душу верадзілі,
Параціла непаўторную да края любоў.
Ажыўляў сваю мару ён па крупіцах,
Паслядоўна да вышыні ўздымается,
Пазнаваў жыццё ў Еўропейскіх сталяцах,
І марыў, каб набыты досвед

люду свайму дастаўся.
У єўропейскім свеце быў час рэнесансу,
Навука, рэфармацыя разрывалі цемень -
Дык і мы ж - ліцвіны - не паганцы,
Мы - умелае, здолнае, рашучае племя!
Усюды, дзе быў Францыск,
дзе ягоны след адбіўся:
Вільня і Кракаў, Прага і Падуя -
Ганарацца сёння і турыстам пакажуць,
Прыбытак генія ім дае, усіх яно радуе.
Але хто ж сёння згадае, адкажа:
Як сын малавядомага русіна-купца,
Да зязочных вяршынь сумеў узняцца,
З валадарамі краін пазнацца,
А ў нашым часе, па ўсей Зямлі -
па-праву Геніям называцца!
Толькі бязмерная любоў да Айчыны,
Да мовы сваёй і паспалітага люду,
Напэўна, і ёсць, тыя галоўныя прычыны,
Што аббудзілі талент у яго

і адбыўшымуся сапраўднаму цуду.
Ён жа стараўся - мудрасці Божай
па Бібліі вучыць,
Каб у краіне ўсталяваўся дастатак, спакой,
Каб чалавеку лепш стала жыць,
Інтарэсы каб спалучыць:
дзяржавы, грамадства і свой.
У прамовах-казаннях ён першым
Паставіў высокую мету - светлая мыслі
ў папалітага люду будзіць.

Шукаў зразумелыя, родныя, трапныя словаы,
Каб разумнейшымі, мудрэйшымі,
дабрэйшымі суайчыннікаў зрабіць.
Каб Божай Бібліі мудрыя запаветы,
Мэту і сэнс жыцця людзям адкрылі,
І сталі вядомымі славянскаму свету,
Вышай гэтых нарадаў узровень узніялі.
Мы ўсе ад Скарыны пайшли:
У адкуаці, навуцы, працы - у ім карэнні,
Ён Прарок і Волат Вялікі нашай зямлі!
У нас ад яго ўсе дасягненні!
Ён прыклад найвышэйшы ўсім пакаленням,
І сягонняшнім, і тым, што яшчэ ўзрастуць:
Бо ў нарадаў заўжды патроба на геніяй :
Стаўце ж высокую мету і вы - маладыя
зязочных, светлых вяршынь дасягнучу!
Ці ж спазнali мы сёння ўсяго Скарыну?
Напэўна яшчэ - не, як Сусвет ён глыбокі,
Пяць вякоў разгадаваем ісцін яго глыбіню,
Яго сімвалы: сігнэт, трохкунтнік, квадрат,
астралябія, книгі - пазнання вытокі!
Што ён гэтым усім хацеў нашчадкам сказаць?
Што геній, роўны Леонарду,
сумеў зашифраваць?
Яго партрэт - інфармацыі ж колькі наўкол?
Алегорыя філосафа - публіцыста,
ци сімвалы пазнання і асветы?
Калі ты разумны - убачыш не прости стол,
Тут кожная рэч мае глыбокія, мудрыя скрытыкі!
Скрыно Божага Запавету анёлы два сцергушы,
Божая мудрасць стала дамінантай мысліўца,
З Богам і да Бога шляхі ўсе ідуць!
Бог розум даў чалавеку, каб тварыў,
а не быў ляйніцам!

Звоніць Святая Сафія ...
Далёка той звон па ўсей Зямлі паліціц...
Пачуюць яго не толькі ў Вільні і Кракаве,
Але і ў Падуі далёкай,
У няблізкай Маскве.
А з часам, цяпер - па свеце ўсім!

Мар'ян Даргель.

400-ГОДДЕ БАЗЫЛЬЯНСКАЙ КАНГРЕГАЦЫІ ў Нагародавічах

У XVI-XVII ст. вёска Нагародавічы - уласнасць сям'і Вельямінаў-Руцкіх. Па другой версіі, на пачатку XVII ст. Нагародавічы належалі Наваградскай кафедральнай царкве, і потым маёmacь перайшла да будучага Мітрапаліта Язэпа Руцкога герба Воз з прыдомкам Вельямін (сына Шчаснага Вельямінавіча Руцкога, "служжбніка" Яна Кішкі, жмудскага старасты). Вельяміні (альбо Вельямінавічы) працавалі на Наваградчыне ўжо ў канцы XV ст., валодалі маёнткамі Тура і там зваліся Вельямінамі-Руцкімі. Сама вёска Нагародавічы потым уваходзіла ў Беліцкое графства, была часткай так званых Нойбургскіх маёнткаў і адміністрацыйна належала да Лідскага павета, зараз - Дзяцлаўскі раён.

Вясной 1617 г. мітрапаліт Язэп Руцкі ездіў у Рым, каб атрымаць ад Папы Паўла V за цверджанне рэфармаванай канстытуцыі ордэна базыльянаў ды прадставіць справаздачу аб стане грэка-каталіцкай царквы ў ВКЛ. Між іншым, мітрапаліт дакладаў Папе, што ў Палацкай архідыяцэзіі, дзе ўладак быў 90-гадовы архібіскуп Гедзон Бральніцкі, царква знаходзіцца ў поўным занядзіце. Папа парадзіў прызначыць туды памочніка біскупа з поўнымі правамі настуپства. Мітрапаліт Руцкі назваў тады працаархімандрита віленскага Язафата Кунцэвіча і атрымаў згоду Папы на гэтае прызначэнне. Вяртаючыся праз Варшаву, мітрапаліт сустрэўся з каралём Жыгімонтам і атрымаў ад яго намінальную грамату для Кунцэвіча. Адразу Язафат Кунцэвіч усялякім спосабамі адмаўляўся ад пасады біскупа, працапоўваў сваю дапамогу архібіскупу Гедzonу Бральніцкаму як манах, але Руцкі свайго ражэння не змяніў.

39 па 26 ліпеня 1617 г. у Нагародавічах адбылася 1-я генеральная капітула (кангрэгация) базыльянскіх манастыроў ВКЛ: "Былы скліканы з усіх манастыроў, а менавіта з Віленскага, Наваградскага, Менскага, Жыровіцкага

родавічах".

Кангрэгация вырашила кожны год дасылаць маладых базыльян атрымліваць адкуацю ў розных універсітэтах.

Новы статут змяніў манаскае адзінне, быў уведзены чорны манаска габіт. Унармавана было нават ужыванне манахамі піва: "Піва да стала толькі дзеўе кварты належыць наливачу (кварты, 0.8 л. - Л.Л.), а калі болей, дык падпітка (маладога, не монагна піва - Л.Л.) ... кожнаму брату наливачу па два разы ў кубкі ... памерам у кварту ...".

Галоўнае ў новым базыльянскім ордэне - цэнтралізацыя. Раней манастыры не былі з'яднаны і не мелі адзінага кіраўніцтва таму ў Нагародавічах быў прыняты статут, распрацаваны Руцкім на аснове правіл Св. Васілія на ўзор статутаў рымска-каталіцкіх манаскіх ордэнаў і ўтворана Віленская (Літоўская) кангрэгация Св. Троіцы, якая аўдзінала манаху піці паднажаленых Руцкому манастыроў. Галоўныя рысы аноўленага ордэна базыльянамаў можна звесці да некалькіх пунктаў: 1) Адноўленыя манастыры паміж сабой будзець аўдзінані і будзець тварыць адно манаскае цела; 2) На чале ордэна будзе стаяць мітрапаліт, ён будзе кларапаціца пра яго рост; 3) Мітрапаліт будзе найвышэйшым настаяцелем ордэна, але кіраваць ім будзе працаархімандрыт, капітула (манаскі збор) выбірае яго на ўсё жыццё (да смерці) з звычайніх манаху, ён не можа быць біскупам; 4) Протаархімандриту будуць дапамагаць кіраваць чатыры кансультары (дарадцы), выбраныя пажыццёва генеральны капітулай. Калі адзін з іх памрэ (ци стане біскупам), працаархімандрыт і троі кансультары выберуть чацвёртага, які будзе выконваць гэты абавязак да новай генеральнай капітулы; 5) Манастырамі кіруюць ігумены, якіх працаархімандрыт, па парадзе сваіх кансультараў, прызначае на чатыры гады; 6) Генеральную капітулу без мітрапаліта склікае сам працаархіман-

дрит кожныя чатыры гады, ці, калі будзе неабходнасць, часцей. Калі працаархімандрыт памрэ, генеральный вікарый (гэта значыць настаяцелем ордэна) будзе яго спавядальнік. У гэтым выпадку мітрапаліт павінен неадкладна склікаць генеральную капітулу для выбару новага працаархімандрыты: 7) Ордэн і іерархія павінны быць неразрывна аўдзінаныя. Мітрапаліту Руцкому даручана атрымаць у каралеўскіх прызыўных пасадах, каб трапалітам быў толькі базыльянін.

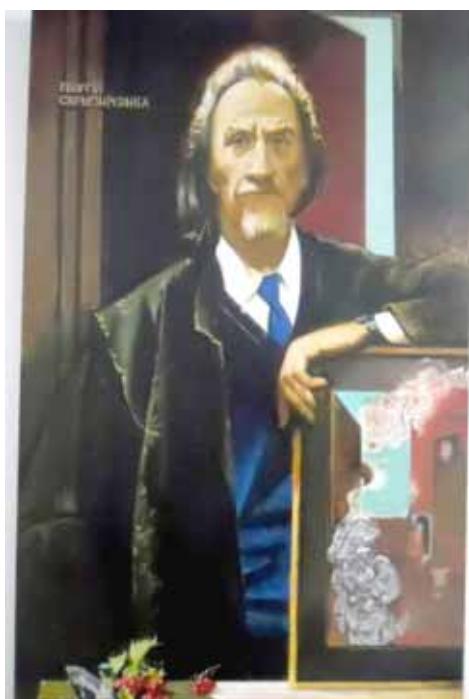
Гісторык Жуковіч П.Н., цытуючы першага біографа мітрапаліта Руцкога, Рафаіла Корсака паведамляў: "Руцкі прыйшоў да думкі пра неабходнасць больш трывалай пастаноўкі ўсей справы ўладковання жыцця манахай, каб пасля яго смерці справы не прыпыніліся". З гэтай мэтай ён склаў статут Базыльянскага ордэна і на Нагародавіцкай кангрэгациі палажыў заснаванне самага ордэна". І далей: "Як вядома, толькі да часу першай (Нагародавіцкай) базыльянскай кангрэгациі 1617 г. Руцкі напісаў ... першы том правілаў манаскага жыцця".

Генералам базыльянскага ордэна кангрэгация жадала выбраць Язафата Кунцэвіча, але мітрапаліт

Вобразы сучаснікаў

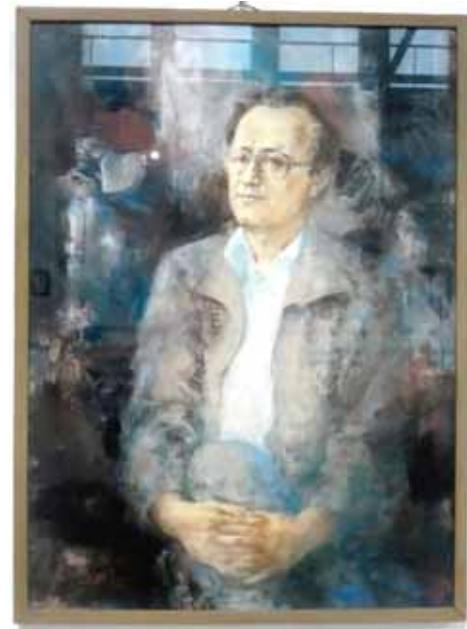
Рэспубліканская выстава партрэтава "Псіхалогія вобразу", разгорнутая ў менскім Палацы Мастацтваў, засікала гледачоў разнастайнасцю стыляў, свежасцю поглядаў.

- Мы стараемся рабіць размаітвыя выставы, - пракаментаваў экспазіцыю старшыня Беларускага саюза мастакоў Рыгор Сямёновіч Сітніца. - Гэта выставка прысвечана партрету.

Мы прадстаўлі старэйшых майстроў і творчую моладзь, стараліся захапіць шырокі спектр: каб прысутнічалі творы класічнага характару і найноўшыя плыні, аж да самых радыкальных. Выставка розная па стылю і па змесце.

Значнае месца на вернісажы адведзена

партрэтам вядомых дзеячаў культуры і мастацтва. Сярод іх - партрэты сям'і Шчамялёвых і Георгія Скрыпнічэнкі пэндзля Уладзіміра Тоўсціка, выява Алеся Адамовіча, выкананая Міхаілам Будавесем, вобраз Ірыны Марачкінай, адлюстраваны Алесем Мараі на фоне летніяя краявіду.

Тут ёсьць партрэты з фонда Беларускага саюза мастакоў. Гэта працы прызнаных майстроў - Гаўрылы Вашчанкі, Аляксандра Кішчанкі, Уладзіміра Стэльманшона, Мая Данцыга і іншых. Прадстаўлены бюст Зянона Пазняка, бронзавы барэльеф Тадэвуша Касцюшкі, вытканы партрэт Васіля Быкава.

- Перад тым, як пісаць карціну, - кажа адзін з удзельнікаў выставы, мастак і педагог Святаслаў Федарэнка, - я паглыбляюся у матэрыял. Калі пішу партрэт пісьменніка - вывучаю яго творчасць, калі маюю мысляра, імкнуся зразумець сістэму яго філософскіх поглядаў.

Партрэты маладых асобаў прыцягваюць свежасцю і непасрэднасцю. Творчая моладзь прыходзіла на адкрыццё выставы, каб падтрымакі сваіх сяброў, навучэнцаў мастацкай вучэльні імя Глінкі і Беларускай Акадэміі мастацтваў. Разнастайнасць стыляў і тэхнік жывапісу не дae воку сумаваць, і гледачы атрымліваюць сапраўднае эстэтычнае задавальненне.

Эла Дзвінская,

фота аўтара:

1. У. Тоўсцік. Георгій Скрыпнічэнка;
2. Міхаіл Будавес. Алеся Адамовіч;
3. Надзея Лівенцева. Лапкі змерзлі;
4. Надзея Лівенцева. Мастак Тоні Слабодчыкава;
5. Ірина Пазнякова. Дзеці нашага часу.

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб реєстрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфарматыкі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даўгіна.

Адрас для паштовых адправлений:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by

Сяргей Панізьнік СУСЕД-ДАБРАДЗЕЙ

Хочацца пазнаёміць чытачоў з некаторымі творамі таленавітага сабрыса з Рыгі - яшчэ юнага Яніса Струпуліса (1949 года нараджэння), мастака-медальёра, презідэнта Латвійскага клуба медальернага мастацтва. Я з Янісам пасяб-

раваў дзяякуючы мастаку Вячку Целешу. Маю ад рыжаніна Яніса яго падарункі. Гэта ж ён у 1976 годзе "выплывіў" медалі ў гонар Янкі Купалы і Якуба Коласа. Тое-сёе мне перапала і з серыі 1979 года - "Беларускія гуманісты XVI-XVII стагоддзя", дзе ўзноўлены Янісам Струпулісам арыгінальныя образы Ф. Скарыны, С. Палацкага, В. Цапінскага, С. Буднага, М. Сматрыцкага.

Плынь крывічоў знайшоў. Вярнуў Купалу ў Рыгу, Скарынаўскую крыгу зняў з полацкіх плыжоў...

О! З ім не зарастаете наш балцка-крыўскі шоў: і Райніс нас вітае ля віцебскіх крыжоў.

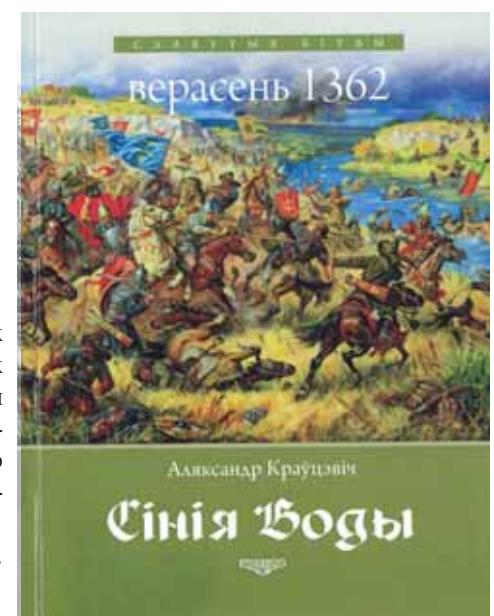
Ён Граматы чытае ля рыжскіх вітражоў, у віражы ў́кідае бязмежжа рубяжоў!

На здымках: медалі Яніса Струпуліса, прысвечаныя Францішку Скарыну, Янку Купалу, Якубу Коласу; сам шчыры гуманіст у купальскім вянку.

"Сінія воды" - новая кніга Алеся Краўцэвіча

Падзеі часоў бітвы 1362 г. на Сініх Водах узнаўляе і аналізуе доктар гістарычных навук Алеся Краўцэвіч. Знакаміты айчынны даследчык займаецца доказным разбурэннем небяспечных імперскіх міфаў, што набывае асаблівую актуальнасць у час агрэсіўнай пропаганды ідэі "рускага мира".

Наши кар.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрасіс Бабіч, Юлія Бажок,
Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар
Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік,
Павел Сцяцко, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.
<http://naszaslowa.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbm-mova.by/>
<http://nashaslova.mns.by/>

Аўтары цалкам адказныя за падбор
і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.
Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.
Выдавец: Установа інфарматыкі "Выдавецкі дом ТБМ".

Газета падпісана да друку 10.07.2017 г. у 17.00. Замова № 1301.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 1,24 руб., 3 мес.- 3,72 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.